

'Is het er eentje of niet? Ik zeg: het is 'm'

**REPORTAGE
PRIMULA-ZOEKTOCHT**

- Eerste resultaten van reddingsactie voor primula hoopvol
- Vrijwilligster Annie Vos strijdt voor dappere plant in Drentsche Aa-gebied

Door Janna Zuiderveld

Oudemolen/Gasteren We hebben een primeurtje te pakken. Een primula-primeur. Minuscuul zijn de plantjes nog, met het blote oog bijna niet te zien, maar de speurders worden er erg vrolijk van. "Spannend. Lijkt dat het gaat werken", zegt Sheila Luijten opgetogen, de camera scherp stellend. Gehurkt zit ze samen met Annie Vos op een wal in het Drentsche Aa-gebied bij Gasteren. Het tweetal wil de plantjes wel uit de grond kijken. De stengelloze sleutelbloem, ofwel *primula vulgaris*, is hier door mensenhanden uitgezaaid. Deze reddingsactie, een duwtje in de rug, moet helpen voorkomen dat de plant uitsterft.

„
Ik wilde al heel vroeg heen, kon bijna niet wachten

Op een bewolkte maar lenteachtige woensdag trekken de primularedders het veld in. Laarzen aan, rugzak op, documentatie mee. Sheila Luijten en Yorike Hartman van Science4Nature, een organisatie van biologen en ecologen die haar werk verricht aan de Universiteit van Amsterdam, boswachter Harry Offringa van Staatsbosbeheer (SBB) en vrijwilligster Annie Vos van Werkgroep Florakartering Drenthe leiden ons naar de primula-plekken. Zowel naar de oorspronkelijke, als naar de plaatsen waar ze via het herstelplan *Sleutel tot Succes* moeten ontkiemen. Het is aan Vos uit Veendam te danken dat we hier nu lopen.

In 1997 ontdekte ze in het naslagwerk *Sparen voor later* dat de *primula vulgaris* in Nederland alleen nog op drie plekken in het Drentsche Aa-gebied inheems voorkomt. Het liet haar niet meer los. Na enig zoeken vond de vrijwilligster de bedreigde pollen. Via de Vlaamse professor Ludwig Triest hoorde ze van een onderzoek van promovenda Anja van Geert. Zij constateerde dat het nog niet te laat was voor de

stengelloze sleutelbloem. En dus maakte Vos, geholpen door Science4Nature, SBB en provincie Drenthe, er werk van. "Het is een heel mooie plant die al bloeit in februari. De naam zegt het al: primus, eerste. Het is een dapper plantje en hij heeft prachtige bloemen. Wist je dat hij ook pannekoeksbloem wordt genoemd? Hij werd vroeger gebruikt voor in de pannekoeken."

De primula-plekken waar ze naar op zoek zijn, zijn in augustus vorig jaar ingezaaid. Vos: "Ik wilde er al heel vroeg naartoe, kon bijna niet wachten." Onderweg bij Gasteren houdt ze halt en wijst. "Daar waren we aan het wandelen bij de beek." Het was de derde middag dat ze een gebied van een vierkante kilometer afzocht naar de sleutelbloem. "Mijn man zei: je moet er maar mee stoppen. En opeens zag ik ze. Kijk, daar staan ze, zei ik tegen hem. Mag ik dan nu een pijpje opsteken, vroeg mijn man. Ja dat mag, zei ik."

De drie inheemse, bedreigde pollen liggen te ver uit elkaar voor bestuiving door langtongige insecten als vlinders en tuinhommels. Die

plekken worden niet extra beschermd, aldus Offringa. "Zo fijnmazig werken we niet. De koeien grazen hier ook, dus zo'n primula kan ook platgetrapt worden." Een andere bedreiging is inteelt. De beste zaden worden gevormd na kruisbestuiving tussen planten met verschillende bloemtypen, maar stiekem kan er toch zelfbestuiving plaatsvinden. Er zijn dus planten met bloemen met een korte stijl (kortstijligen) en planten met bloemen met een lange stijl (langstijligen). Hartman pakt een pincet en laat een sleutelbloempje van binnen zien. De plek waar de bevruchting plaatsvindt zit bij de ene bloem op een andere plek dan bij de andere. Normaal gesproken verwacht je net zoveel kort- als langstijligen, maar in de Drentse populaties ligt deze verhouding scheef. Dat maakt het voortbestaan extra wankel. Daarom kruisen Hartman en Luijten in de kas in Amsterdam de plantjes op veel verschillende manieren, voor een zo groot mogelijke genetische variatie en een grote zaadvoorraad. Uit een

bloem kun je wel 53 zaden halen.

Vos blijft gefascineerd hangen boven een zaairaam op de grond, vlakbij een eik. Het was even zoeken naar de plek waar de sleutelbloemen moet ontkiemen, want de haringen die in de grond steken op de vier denkbeeldige hoeken van het raam, zijn door het onkruid bijna niet meer te zien. "Kijk, kijk, kijk", roept ze. Met haar vingers duwt ze gras en pitriet opzij, om beter zicht te krijgen op het mini-groen van een paar millimeter dat misschien uitgroeit tot een volwaardige primula. Luijten zoomt in met de camera. Is het er eentje of niet? "Ik zeg: het is 'm'."

Hartman meent de typische ribbel op het blad te zien. Ja hoor, dit is er een. Circa vijfduizend zaadjes zijn er op verschillende plekken gestrooid. "Als er tien procent aanslaat, dan is dat hartstikke mooi", vertelt Hartman. Door de kou en de droogte blijven de plantjes wat achter. Bijna uitgestorven of niet, ook de *primula vulgaris* heeft zonen en regen nodig om te groeien. Offringa aanschouwt de gehurkte vrouwen op nuchtere wijze, en zegt dan tegen Hartman: "Maar wat je straks krijgt, is dat het gras ook gaat groeien."

▲ Annie Vos (links) en Sheila Luijten kijken of er al gezaaide primula opkomt. In ieder vak van het raamwerk zijn 7 zaden gezaaid. Foto's: Pepijn van den Broeke

▼ Met een pincet wordt de primula van binnen bekeken.

@ janna.zuiderveld@dvh.nl

Dertiende eeuw

De primula wordt ook wel pannekoeksbloem genoemd. Dat de primula niet alleen smaakt in pannekoeken, blijkt uit het boek van Jacob van Maerlant *Der naturen bloeme* dat hij schreef omstreeks 1270: *Primula dats een kruut Tierste dat te lentin coemt uut, Ende taleerst dat bloemen draghet. Dit cruut, als men ons ghewaget, Ghedronken met roeden wine, Dats volmaeckte medicine Ghedronken in alre noet Jegent swaer evel groet.*